

การประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำจังหวัดกำแพงเพชร

The Evaluation of Vocational Training Programs of Schools under the Kamphaeng Phet Provincial Office of Learning Encouragement

*ศิวกร แสงแก้ว¹ เก็จกนก เอื้อวงศ์² และ พิชิต ฤทธิ์จูัญ³

*Siwakorn Sangkaew¹ Ketkanok Urwongse² and Pichit Ritjaroon³

¹นักศึกษาปริญญาโท สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

¹Master's Student, School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

²รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²Assoc. Prof. Dr., School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

³รองศาสตราจารย์ ดร., ข้าราชการบำนาญ

³Assoc. Prof. Dr., Retired Government Official

*Corresponding author. e-mail: siwakorn099@gmail.com

Received : October 24, 2025

Revised : November 24, 2025

Accepted : December 3, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีการประเมินความพึงพอใจ ประเมินการเรียนรู้ ประเมินพฤติกรรม ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการอบรม และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการ ผู้ให้ข้อมูลในการประเมิน 60 คน ประกอบด้วย ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 55 คน ครู 5 คน และผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการ 11 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ (1) แบบสอบถามความพึงพอใจในการฝึกอบรม (2) แบบประเมินการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะความสามารถ และผลการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการอบรม (3) แนวคำถามการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับพฤติกรรม การนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม และ (4) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมิน มีดังนี้ ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มีผลการเรียนรู้ระดับดีมาก โดยผลการประเมินพฤติกรรม พบว่า การฝึกอบรมได้เปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม คือ การริเริ่มการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อลดรายจ่าย การพัฒนาการผลิตเพื่อจำหน่ายและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ส่วนการประเมินผลลัพธ์ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีทักษะและสามารถสร้างผลผลิตและต่อยอดธุรกิจ และการขายผลผลิตสู่ชุมชน และ 2) แนวทางการพัฒนา พบว่า (1) ควรปรับการจัดสรรงบประมาณที่ยืดหยุ่นและเพียงพอ (2) ควรเปิดหลักสูตรตามความสนใจของชุมชน (3) ควรส่งเสริมการติดตามผลระยะยาว และ (4) ควรเปลี่ยนเป้าหมายโครงการให้เน้นทั้งการผลิตและการจำหน่าย

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพทริก, โครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพ

Abstract

The objectives of this research were 1) to evaluate the Community Vocational Training Center Program in the Vocational Classroom Format of schools under the Kamphaeng Phet Provincial Office of Learning Encouragement through the evaluation of satisfaction, learning, job behaviors, and training outcomes; and 2) to study guidelines for development of the program operation. The 60 informants for the evaluation consisted of 55 trainees, and 5 training teachers. In addition, the 5 experts provided information on the development guidelines of the program operation. The research tools consisted of (1) a questionnaire on satisfaction with the training; (2) an evaluation form assessing the trainees' knowledge, understanding, skills, abilities, and work performance; (3) a set of focus group discussion questions regarding the application of acquired knowledge in the daily life; (4) a set of focus group discussion questions regarding the outcomes experienced by the trainees; and (5) a semi-structured interview form concerning guidelines for development of the program operation. The data were analyzed using the percentage, mean and standard deviation and content analysis. The research findings revealed that 1) the evaluation results of the program by trainees in all five programs were as follows: trainee satisfaction was at the highest level; trainee learning outcomes were at a very good level; the results of behavioral assessment indicated that the training led to changes in participants' behavior: initiating product creation to reduce expenses; developing household production into products for sale, and utilizing their free time productively; the evaluation of outcomes indicated that the trainees demonstrated skills and the ability to create products and expand their business, and to extend their products to the community; and 2) as for the guidelines for program development, it was found that (1) there should be an adjustment of the allocation of flexible and sufficient budgets; (2) there should provide programs that are truly based on the interests of the community; (3) there should be the promotion of long-term monitoring; and (4) there should be a transformation of the program targets, with a focus on both production and product sales.

Keywords: Program evaluation, Kirkpatrick's evaluation model, Community Vocational Training Center Program in the Vocational Classroom Format

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 มาตรา 6 (1) ได้บัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ว่าให้มีหน้าที่จัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพ ทักษะ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตามความถนัดของตน การประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน หรือสังคม หรือเพื่อประโยชน์แห่งความรอบรู้ของตน (ราชกิจจานุเบกษา, 2566) กรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดำเนินการโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบกลุ่มสนใจ รูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพ และ 1 อำเภอ 1 อาชีพ เพื่อตอบสนองหน้าที่ที่บัญญัติในพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ผ่านการฝึกอาชีพจากโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน สามารถนำความรู้ไปสร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างมูลค่าเพิ่ม และพัฒนาผู้วิสาหกิจชุมชน (กลุ่มส่งเสริมกิจการการศึกษาและเครือข่าย กรมส่งเสริมการเรียนรู้, 2566)

โครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 มาตรา 6 (1) โดยมี 1) รูปแบบกลุ่มสนใจ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีการรวมกลุ่มหรือไม่รวมกลุ่ม ดังนี้ จัดกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจที่มีการรวมกลุ่มกันของผู้เข้ารับการฝึกอบรมตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป หลักสูตรไม่เกิน 30 ชั่วโมง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามภารกิจ เช่น อำเภอเคลื่อนที่ จังหวัดเคลื่อนที่ ฯลฯ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่มีการรวมกลุ่ม สนใจสมัครเรียน ณ สถานที่จัดกิจกรรม หลักสูตรไม่เกิน 5 ชั่วโมง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2561) 2) รูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรตั้งแต่ 31 ชั่วโมงขึ้นไป กำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตั้งแต่ 11 คนขึ้นไป สกร.ประจำจังหวัดทั่วประเทศมีการดำเนินการโดยกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของพื้นที่ มุ่งเน้นให้ผู้ผ่านการฝึกหลักสูตรอาชีพตามความต้องการสามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ หรือมีการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน เน้นการจัดการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำใน 5 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและบริการ ความคิดสร้างสรรค์ และอาชีพเฉพาะทาง โดยโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนดำเนินการจัดโครงการมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2554 ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดการศึกษาต่อเนื่อง พ.ศ. 2554 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร ได้ขับเคลื่อนโครงการดังกล่าวผ่านสถานศึกษาในสังกัดทั้ง 11 แห่ง โดยจัดโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในรูปแบบ “ขั้นเรียนวิชาชีพ” ซึ่งเป็นหลักสูตรฝึกอบรมทักษะอาชีพระยะสั้นตั้งแต่ 31 ชั่วโมงขึ้นไป ใน 5 กลุ่มอาชีพหลัก นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาทักษะเดิมให้ดียิ่งขึ้น และเพิ่มทักษะใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและตลาดแรงงาน เป้าหมายสำคัญของโครงการคือ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างมูลค่าเพิ่ม และพัฒนาไปสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชน โดยสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาคนและสังคมไทยให้เป็นรากฐานที่แข็งแกร่งของประเทศ โครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับชุมชนและประเทศในระยะยาว (กลุ่มส่งเสริมกิจการการศึกษาและเครือข่าย สำนักงาน กสณ., 2565)

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชรมีการดำเนินงานโครงการมาอย่างยาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 แต่ยังคงการประเมินผลโครงการอย่างเต็มรูปแบบและครอบคลุม ปัจจุบันมีเพียงการประเมินความพึงพอใจ และการจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานตามรูปแบบที่กำหนดเท่านั้น ทำให้ขาดข้อมูลเชิงลึกที่จำเป็นต่อการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ของโครงการได้อย่างแท้จริง ทั้งในมิติของการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และผลลัพธ์ที่เกิดจากการนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร จึงมีความสนใจที่จะประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน รูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา โดยจะประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินของ Kirkpatrick ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการประเมินโครงการฝึกอบรม โดยจะประเมินทั้ง 4 ระดับ ได้แก่ 1) การประเมินปฏิกิริยา (reaction evaluation) 2) การประเมินการเรียนรู้ (learning evaluation) 3) การประเมินพฤติกรรม (behavior evaluation) และ 4) การประเมินผลลัพธ์ (results evaluation) (พิชิต ฤทธิ์เจริญ, 2562) และศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการผ่านการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เกี่ยวข้อง ผลการประเมินที่ได้จึงเป็นสารสนเทศสำคัญที่สะท้อนคุณค่าของโครงการอย่างรอบด้าน และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในการนำไปวางแผน กำหนดกลยุทธ์ และพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการสร้างเสริมความเข้มแข็งและยั่งยืนให้แก่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้
 - 1.1. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อโครงการฝึกอบรมศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพ ของสถานศึกษา
 - 1.2. เพื่อประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา
 - 1.3. เพื่อประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน รูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา
 - 1.4. เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนิน โครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร

ขอบเขตการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งดำเนินการประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจงในหลักสูตร 5 หลักสูตรที่มีความโดดเด่นและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง คือ 1) การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วยไข่ 2) การทำอาหารคาวหวาน 3) การทำตะกร้าจากหวายเทียม 4) การทำผ้าพิมพ์ลายใบไม้ และ 5) การทำเปลญวน โดยมีประเด็นที่มุ่งศึกษาประกอบด้วย 2 ส่วน

1.1 การประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา ตามแนวคิดรูปแบบการประเมินของ Kirkpatrick จึงกำหนดประเด็นการประเมิน ซึ่งประกอบด้วย 1) การประเมินปฏิกิริยา (reaction evaluation) 2) การประเมินการเรียนรู้ (learning evaluation) 3) การประเมินพฤติกรรม (behavior evaluation) และ 4) การประเมินผลลัพธ์ (results evaluation)

1.2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร

2. ผู้ให้ข้อมูลการประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา แบ่งออกเป็น การดำเนินการได้ 2 ส่วน คือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 5 หลักสูตร หลักสูตรละ 11 คน รวม จำนวน 55 คน ครูศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ทั้ง 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอขาณุวรลักษบุรี อำเภอลองของลุง อำเภอไทรงาม อำเภอลานกระบือ จำนวน 5 คนและผู้ให้ข้อมูลแนวทางการพัฒนา คือ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร 1 คน ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ 5 คน ครูศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ทั้ง 5 อำเภอ 5 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินโครงการประจำปีงบประมาณ 2568

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการประเมินโครงการของ Kirkpatrick ประกอบด้วยประเด็นการประเมินคือ 1) การประเมินปฏิกิริยา (reaction evaluation) 2) การประเมินการเรียนรู้ (learning evaluation) 3) การประเมินพฤติกรรม (behavior evaluation) และ 4) การประเมินผลลัพธ์ (results evaluation) (พิชิต ฤทธิ์เจริญ, 2562) สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการประเมินโครงการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมิน (evaluation research) ได้นำรูปแบบการประเมินของ Kirkpatrick มาประยุกต์ใช้ ดังนี้

ระยะที่ 1 การประเมินความพึงพอใจ และการประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร
มีวิธีดำเนินการประเมินต่อไปนี้

1.1 ผู้ให้ข้อมูลในการประเมินโครงการ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 5 หลักสูตร หลักสูตรละ 11 คน รวมจำนวน 55 คน ครูศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ทั้ง 5 อำเภอ จำนวน 5 คน

1.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสอบถามความพึงพอใจ สอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับประชาชนในชุมชนที่ไม่เป็นผู้ให้ข้อมูลในสถานศึกษา 3 แห่งและนำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยใช้วิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค ได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามความพึงพอใจ เท่ากับ .96 และ 2) แบบประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีลักษณะเป็นแบบกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน (scoring rubrics) โดยนำแบบประเมินการเรียนรู้ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหา ของแบบประเมินการเรียนรู้ อยู่ระหว่าง 0.60-1.00

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) แบบสอบถามความพึงพอใจ ดำเนินการสอบถามกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทั้ง 5 หลักสูตร หลักสูตรละ 11 คน รวมจำนวน 55 คน หลังการฝึกอบรม ระหว่างวันที่ 17 ก.พ. 2568 - 22 มี.ค. 2568 ได้แบบสอบถามกลับคืน

จำนวน 55 ฉบับ จากจำนวน 55 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และ 2) แบบประเมินการเรียนรู้ ดำเนินการประเมินโดยครูศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ 5 หลักสูตร หลักสูตรละ 11 คน รวมจำนวน 55 คน โดยมีการประเมินทั้งสิ้น 5 ครั้ง ระหว่างวันที่ 17 ก.พ. 2568 - 22 มี.ค. 2568 โดยผู้วิจัยมีการประชุมทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจและแบบประเมินการเรียนรู้ให้กับครูผู้ประเมิน

1.4 สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 ประเมินพฤติกรรมและประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีวิธีดำเนินการประเมินต่อไปนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลในการประเมินโครงการ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 5 หลักสูตร หลักสูตรละ 11 คน รวมจำนวน 55 คน

2.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่ม 2 ฉบับ จำแนกเป็นแนวคำถามการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับ 1) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และ 2) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลังจากการอบรมระยะเวลา 3-6 สัปดาห์ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหา ของแนวคำถามสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.60-1.00 แนวคำถามการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม แต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.80-1.00

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มจำนวน 2 ประเด็น คือ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลังจากการฝึกอบรม 3-6 สัปดาห์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผ่านการประสานจากครูในพื้นที่ ซึ่งแต่ละกลุ่มใช้เวลาสนทนากลุ่ม ประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที โดยจัดให้มีการสนทนากลุ่มทั้งสิ้น 5 ครั้ง ระหว่างวันที่ 11-21 เมษายน 2568 และขออนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกเทปสนทนาเพื่อนำผลมาวิเคราะห์ในภายหลัง

2.4 สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร

มีวิธีดำเนินการวิจัยต่อไปนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูล ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ จำนวน 5 คน ครูศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ทั้ง 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอลำดวน อำเภอลดง อำเภอลดง อำเภอลดง อำเภอลดง และอำเภอลดงกระบือ ที่ดำเนินการ โครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพ จำนวน 5 คน

3.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ใช้เวลาสัมภาษณ์คนละ ประมาณ 1 ชั่วโมง โดยจัดให้มีการสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 11 ครั้ง ในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2568

3.4 สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำจังหวัดกำแพงเพชร

1.1 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อโครงการฝึกอบรมศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับดังนี้ คือ ด้านวิทยากร รองลงมาคือ ด้านผลการฝึกอบรม ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านกระบวนการจัดการอบรม และด้านเนื้อหา การฝึกอบรม

1.2 ผลการประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมผลการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยภาพรวมหลักสูตรของสถานศึกษาอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 90.45 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายหลักสูตร พบว่า ผลการเรียนรู้ในทุกหลักสูตรอยู่ในระดับดีมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินเช่นกัน โดยเรียงลำดับคะแนนตามหลักสูตรได้ดังนี้ หลักสูตรการทำผ้าพิมพ์ลายใบไม้ คิดเป็นร้อยละ 97.27 หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วยไข่ คิดเป็นร้อยละ 93.64 หลักสูตรการทำเป็ดยวน คิดเป็นร้อยละ 89.09 หลักสูตรการทำอาหารคาวหวาน คิดเป็นร้อยละ 86.82 และหลักสูตรการทำตะกร้าจากหวายเทียม คิดเป็นร้อยละ 85.45

1.3 ผลการประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน รูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา

1) การผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากหลักสูตรต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการผลิตเพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ในลักษณะกลุ่มและรายบุคคลได้ โดยนำความรู้ไปสร้างรายได้หลากหลายรูปแบบ ผลตอบรับจากการจำหน่ายสินค้าของแต่ละหลักสูตรมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน บางหลักสูตร ได้รับการตอบรับดีเยี่ยม ในขณะที่บางหลักสูตร ประสบปัญหาตลาด แต่ปรับตัวดีขึ้นหลังใช้ช่องทางออนไลน์และออกบูธ ส่วนบางหลักสูตรยังอยู่ในขั้นทดลองปรับปรุงรสชาติเพื่อเตรียมจำหน่าย

2) การเปลี่ยนพฤติกรรมการประกอบอาชีพ พบว่า สิ่งที่ได้เรียนรู้สามารถนำไปต่อยอดเพื่อเริ่มต้นธุรกิจใหม่หรือปรับปรุงอาชีพเดิมให้ดียิ่งขึ้น ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำความรู้ไปต่อยอดทางอาชีพได้อย่างเป็นรูปธรรมหลายหลักสูตร การอบรมทุกหลักสูตรช่วยเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำให้สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานและการผลิต มีทักษะใหม่เฉพาะทางที่นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ และช่วยเสริมทักษะเดิมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความมั่นใจในการผลิตเพื่อจำหน่ายมากขึ้น เสริมทักษะฝีมือให้ผลิตชิ้นงานสวยงามและเป็นที่ต้องการของตลาด

3) ความรู้จากการฝึกอบรมทำให้มีพฤติกรรมการลดค่าใช้จ่าย พบว่า ความรู้จากหลักสูตรอบรมต่าง ๆ สามารถทำให้เกิดพฤติกรรมลดรายจ่ายในครัวเรือนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทักษะในการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันไว้ใช้เอง ช่วยลดการพึ่งพาสินค้าสำเร็จรูป

4) การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ พบว่า การอบรมในทุกหลักสูตรช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ทำในเวลาว่างอย่างต่อเนื่อง สร้างความสนุกสนานและเสริมสร้างความสามัคคี ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถทำได้ทุกเวลาที่ว่างและทำได้ด้วยตนเอง กิจกรรมจากการอบรมช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในหลายด้าน ในด้านจิตใจและสังคมการรวมกลุ่มทำกิจกรรมช่วยลดความเหงาและภาวะซึมเศร้า และช่วยให้มีสมาธิ นอกจากนี้ยังสร้างความสามัคคีและเครือข่ายทางสังคมในชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีรายได้เสริมเพื่อจุนเจือครอบครัวและเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

5) การนำความรู้ไปใช้ในกรณีอื่น ๆ พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำความรู้ไปช่วยเหลือชุมชนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นในหลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดความรู้ให้คนในครอบครัวและคนรู้จักในทุกหลักสูตร การอบรมช่วยพัฒนาตนเองของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในทุกหลักสูตร ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกตัวเองมีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้นสามารถทำในสิ่งที่ไม่เคยทำได้มาก่อน การได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นยังช่วยพัฒนาเครือข่ายทางสังคมและสร้างความสามัคคี นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยสร้างความมั่นใจที่เพิ่มขึ้นให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1.4 ผลการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา

1) ผลที่เกิดขึ้นต่อตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า การอบรมช่วยพัฒนาทั้งทักษะอาชีพและสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับประโยชน์สองด้านสำคัญคือ ทักษะความรู้ใหม่ และ เครือข่ายสังคม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากทุกหลักสูตรยืนยันว่าสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปลงมือปฏิบัติและสร้างผลงานได้จริงทันทีหลังการอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากทุกหลักสูตรเห็นว่าเนื้อหาที่อบรมมีความเหมาะสมกับความต้องการในชีวิตประจำวันและมีศักยภาพในการต่อยอดเป็นอาชีพเสริมได้เนื่องจากเป็นทักษะที่ใช้ทำของที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

2) ผลที่เกิดต่อการประกอบอาชีพ พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกหลักสูตรเห็นตรงกันว่า การอบรมช่วยเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพและมีความตั้งใจที่จะพัฒนาทักษะต่อไป โดยจะนำความรู้ไปต่อยอดอาชีพเดิมด้วยการเพิ่มสินค้าใหม่ แปรรูปผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายเพื่อสร้างงานในชุมชน หรือเป็นอาชีพเสริมที่สามารถสร้างความมั่นคงสำหรับอนาคต เมื่อไม่สามารถประกอบอาชีพที่ใช้แรงงานหนักได้อีกต่อไป

3) ผลที่เกิดต่อครอบครัวของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า การอบรมส่งผลต่อการเงินในครัวเรือน ทั้งในรูปแบบรายได้เสริมและช่วยลดรายจ่าย ผลกระทบด้านการเงินจากการอบรมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละหลักสูตร คุณภาพชีวิตครอบครัวของผู้เข้ารับการฝึกอบรมดีขึ้นในหลายมิติ ด้านเศรษฐกิจช่วยเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย ในด้านความสุขและความสัมพันธ์ มีการสร้างความสุขผ่านมื้ออาหารอร่อย เสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซึ่งส่งผลดีต่อครอบครัว

4) ผลกระทบต่อชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน พบว่า การอบรมช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนได้หลายรูปแบบ สร้างรายได้หมุนเวียนผ่านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การอบรมช่วยสร้างความภาคภูมิใจและคุณค่าทางสังคมในหลายรูปแบบ

สร้างคุณค่าทางสังคมผ่านการรวมกลุ่มและกระชับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน รู้สึกมีคุณค่าจากการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกหลักสูตรได้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นในรูปแบบที่แตกต่างกัน

5) ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม พบว่า มุ่งเน้นการสนับสนุนด้านเงินทุน การตลาด และนวัตกรรมเพื่อต่อยอดอาชีพ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเสนอแนะให้มีการสนับสนุนใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ (1) เงินทุนเป็นความต้องการสำคัญที่สุดของทุกหลักสูตร (2) การตลาดและช่องทางจำหน่ายเป็นสิ่งจำเป็น และ (3) การสนับสนุนด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา
การดำเนินโครงการควรมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

2.1 การออกแบบและการบริหารหลักสูตร มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) สกร. ระดับอำเภอควรสำรวจความต้องการของชุมชนในปัจจุบันโดยการเข้าถึงชาวบ้านโดยตรง ซึ่งทำให้สามารถรับทราบถึงความต้องการที่แท้จริงและสามารถเปิดหลักสูตรได้ตรงตามความสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2) ควรปรับปรุงกระบวนการสำรวจความต้องการคือการปรับเปลี่ยนให้มีความยืดหยุ่นและทันต่อสถานการณ์มากขึ้น และ 3) ครูผู้ประสานงานควรให้ความสำคัญกับความสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในการตัดสินใจเลือกเปิดหลักสูตร

2.2 เนื้อหาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ มีข้อเสนอแนะดังนี้ การจัดการเรียนการสอนควรเน้นภาคปฏิบัติ ซึ่งทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเรียนรู้และเกิดความเข้าใจได้ดีที่สุดผ่านการลงมือทำจริง ส่วนภาคทฤษฎีควรสอดแทรกไประหว่างการปฏิบัติ

2.3 ทรัพยากรและการสนับสนุน มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) กรมส่งเสริมการเรียนรู้ควรสนับสนุนงบประมาณสำหรับจัดซื้อวัสดุฝึกอบรมให้เพียงพอ และ 2) สกร.ระดับอำเภอควรแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในการสนับสนุนทรัพยากรเพิ่มเติม

2.4 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ครูผู้ประสานงานควรมีกิจกรรมประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายผู้นำชุมชน 2) ควรเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยการเข้าถึงชุมชนโดยตรง และ 3) สกร.ระดับอำเภอควรมีแนวทางในการดึงดูดกลุ่มเป้าหมายใหม่ ๆ โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยทำงาน

2.5 การวัดผลและประเมินความสำเร็จของโครงการ มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) วิธีการวัดผลกระทบของโครงการในระยะยาวควรเปลี่ยนจากการใช้แบบประเมินที่เป็นทางการ มาเป็นการติดตามเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 2) สกร.ระดับอำเภอควรติดตามและประเมินผลในระยะยาว โดยพิจารณาจากผลลัพธ์เชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ 3) ควรมีการติดตามผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังจากจบหลักสูตรไปแล้วอย่างต่อเนื่อง และ 4) ควรนำผลจากการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินโครงการ

2.6 การพัฒนาและขยายผลโครงการ มีดังนี้ 1) สกร.ประจำจังหวัดควรพัฒนาศักยภาพวิทยากรอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะทักษะด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการสอน 2) สกร.ระดับอำเภอควรให้การสนับสนุนผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังจบหลักสูตรได้โดยการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและที่ปรึกษา และ 3) สกร.ระดับอำเภอควรทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถต่อยอดทักษะไปสู่การสร้างรายได้ที่แท้จริง โดยการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

2.7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีดังนี้ 1) กรมส่งเสริมการเรียนรู้ควรปรับปรุงโครงสร้างงบประมาณพิจารณาปรับเปลี่ยนการจัดสรรงบประมาณให้มีความยืดหยุ่น โดยกำหนดค่าวัสดุและค่าตอบแทนวิทยากรตามความเหมาะสม 2) สกร.ประจำจังหวัด และสกร.ระดับอำเภอสร้างช่องทางการตลาดที่ยั่งยืน โดยสร้างระบบนิเวศทางการตลาดที่ชัดเจน 3) โครงการต้องปรับบทบาทจากการเป็นเพียงผู้จัดอบรมไปสู่ ผู้สร้างระบบนิเวศทางธุรกิจ 4) สกร.ระดับอำเภอควรมีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาจัดอบรมตามความเหมาะสม และ 5) สกร.ระดับอำเภอควรสร้างและนำเสนอเรื่องราวความสำเร็จของผู้เข้ารับการฝึกอบรมรุ่นก่อน ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1) ประเด็นความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อโครงการฝึกอบรมศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โครงการสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากทุกหลักสูตรสะท้อนว่าสามารถนำความรู้ไปผลิตสิ่งของเพื่อใช้เองหรือบริโภคนครวเรือนได้ และหลายหลักสูตรสามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวได้จริง นอกจากนี้ บรรยากาศในการเรียนรู้เชิงบวกที่เกิดจากการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรและการทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่ม ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความประทับใจและความพึงพอใจในระดับสูงให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราริณา อาษาธง (2565) ที่ประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน 1 อำเภอ 1 อาชีพ หลักสูตรทอผ้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่ามีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) ประเด็นผลการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา พบว่า ข้อมูลผลการประเมินการเรียนรู้จากโครงการ แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์เชิงการเรียนรู้ ภาพรวมความสำเร็จของผลการเรียนรู้ผลการประเมินในภาพรวมชี้ชัดว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนสามารถผ่านเกณฑ์การประเมินได้ โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกหลักสูตรสูงถึง 90.45 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.45 ซึ่งอยู่ในระดับ "ดีมาก" ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับ โมเดลการประเมินผลการฝึกอบรมของ Kirkpatrick's Model ใน ระดับที่ 2 การเรียนรู้ (learning) ซึ่งเป็นการวัดว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ เพิ่มพูนทักษะ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติตามที่หลักสูตรตั้งเป้าไว้หรือไม่ (Kirkpatrick & Kirkpatrick, 2016)

3) ประเด็นพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน รูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา พบว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินผลการฝึกอบรมในระดับที่ 3 พฤติกรรม (behavior) โดยสามารถอภิปรายดังนี้

การผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ ผลการวิจัยพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากหลายหลักสูตรสามารถนำทักษะที่ได้รับไปสร้างรายได้ได้จริง มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการผลิตเพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้นทั้งในรูปแบบกลุ่ม

และรายบุคคล พฤติกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าโครงการสามารถสร้างทุนมนุษย์ (human capital) ที่เป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะพร้อมสำหรับการเป็นผู้ประกอบการรายย่อย แต่ยังเผชิญอุปสรรคสำคัญ โดยเฉพาะการขาดแคลนเงินทุนและอุปกรณ์ และการไม่มีตลาดรองรับที่ชัดเจน ซึ่งสะท้อนปัญหาที่พบในงานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อยทั่วโลก งานวิจัยของ McKenzie and Woodruff (2014) ที่ศึกษาผู้ประกอบการในหลายประเทศกำลังพัฒนา ยืนยันว่าการขาดแคลนทุนเป็นอุปสรรคสำคัญอันดับต้น ๆ ที่ขัดขวางการเติบโตของธุรกิจ ประเด็นนี้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่า สก.ระดับอำเภอควรทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถต่อยอดทักษะไปสู่การสร้างรายได้ที่แท้จริงได้ แนวทางคือ การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อหาช่องทางตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่ยืนยันว่า การเชื่อมโยงตลาด (market linkage) เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง (Donovan and Poole, 2014)

การเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ประกอบการอาชีพ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ไปต่อยอดเพื่อเริ่มต้นธุรกิจใหม่ หรือปรับปรุงอาชีพเดิมให้ดียิ่งขึ้น มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานและ ผลิตภัณฑ์ของเครื่องใช้เพื่อทดแทนการซื้อจากภายนอกได้ทันที สอดคล้องกับแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาชนบทของไทย โดยเน้นการพึ่งพาตนเองและลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น งานวิจัยของ พระคณียภ พุทธิมุขโม และคณะ (2563) ได้ยืนยันแนวทางนี้ โดยเสนอแนะว่าการส่งเสริมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน ควรส่งเสริมให้ชุมชนผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง และลดรายจ่ายในครัวเรือนซึ่งตรงกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างชัดเจน

ความรู้จากการฝึกอบรมทำให้มีพฤติกรรมการลดค่าใช้จ่าย โครงการยังสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อพฤติกรรมคุณภาพชีวิตทางสังคมและจิตใจ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ พบว่าการรวมกลุ่มทำกิจกรรมช่วยลดความเหงา ป้องกันภาวะซึมเศร้า สร้างสมาธิ และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยด้านพฒพลัง (active aging) ทั้งในและต่างประเทศ งานวิจัยของ World Health Organization (2015) เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุ รวมทั้งการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การฝึกอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ทำในเวลาว่างมากขึ้น และถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น และการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่ม ถือเป็นการสร้างและเสริมสร้างทุนทางสังคม (social capital) ในชุมชน (Putnam, 2000) การกระทำเหล่านี้ช่วยถักทอเครือข่ายความสัมพันธ์ สร้างความไว้วางใจ และส่งเสริมวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

4) ประเด็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน รูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา พบว่า ผลการประเมินที่เกิดขึ้นจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนฯ ได้สร้างผลลัพธ์ที่สำคัญและเป็นรูปธรรมในหลายมิติ ดังนี้

ผลลัพธ์ต่อบุคคล การพัฒนาทักษะ สร้างเครือข่าย และเพิ่มคุณค่าในตนเองผลลัพธ์ที่เด่นชัดที่สุดคือการพัฒนาทุนมนุษย์ (human capital) ในตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยตรง มีความรู้ความเข้าใจในทักษะอาชีพอย่างถูกต้องตามขั้นตอน และเกิดความภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่สวยงามและมีคุณภาพได้

ผลลัพธ์ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความสำคัญอย่างยิ่งคือการสร้างทุนทางสังคม (social capital) การรวมกลุ่มทำกิจกรรมทำให้รู้จักผู้คนใหม่ ๆ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งในชุมชน

ผลลัพธ์ต่อครอบครัว การลดรายจ่ายและยกระดับคุณภาพชีวิตโครงการได้สร้างผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนอย่างชัดเจนใน 2 รูปแบบหลัก คือ 1) การสร้างรายได้เสริม และ 2) การลดรายจ่าย ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถผลิตของใช้จำเป็นเพื่อทดแทนการซื้อได้ ซึ่งพฤติกรรมนี้สอดคล้องโดยตรงกับ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการพึ่งพาตนเองและลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

ผลลัพธ์ต่อการประกอบอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การอบรมได้สร้างโอกาสทางอาชีพที่ชัดเจนให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลายคนมองเห็นช่องทางในการต่อยอดธุรกิจเดิม หรือใช้เป็นอาชีพสำรองในอนาคต อุปสรรคสำคัญ คือ การขาดแคลนเงินทุน และการเข้าถึงช่องทางการตลาด งานวิจัยของ Beck and Demircug-Kunt (2006) ชี้ว่าการเข้าถึงแหล่งทุนเป็นปัจจัยชี้ขาดการเติบโตของธุรกิจขนาดเล็ก

ผลลัพธ์ทางสังคมและการขยายผลผลลัพธ์ที่น่าประทับใจคือการที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลายเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในชุมชน พฤติกรรมนี้แสดงให้เห็นถึงการขยายผลของโครงการ ซึ่งเป็นการสร้างความยั่งยืนขององค์ความรู้ในระดับฐานราก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Florin and Wandersman (1990) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (citizen participation) เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

5) ประเด็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนรูปแบบขั้นเรียนวิชาชีพของสถานศึกษา จากผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์โดยมีประเด็นที่สำคัญดังนี้

สกร.ระดับอำเภอควรสำรวจความต้องการจำเป็นและจัดทำโครงการให้สอดคล้องยืดหยุ่น การออกแบบหลักสูตรและการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อชุมชน หัวใจสำคัญของการออกแบบหลักสูตรคือการสำรวจความต้องการของชุมชนโดยตรงผ่านการที่ครูลงพื้นที่ และมีความต้องการให้ปรับกระบวนการสำรวจเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ สอดคล้องกับ อนุรักษ์ โขติคติก และคณะ (2565) ที่กล่าวว่า การสำรวจและรับฟังเสียงจากชุมชนอย่างสม่ำเสมอทำให้สถานศึกษาสามารถปรับหลักสูตรและรูปแบบการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ เพิ่มโอกาสสำเร็จและการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าการตัดสินใจเลือกหลักสูตรควรมาจากความสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นหลัก ประเด็นดังกล่าว สอดคล้องอย่างยิ่งกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของ Knowles et al. (2020) ที่ระบุว่าผู้ใหญ่มีแรงจูงใจในการเรียนรู้เมื่อเรื่องนั้นสามารถแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการในชีวิตจริงได้

สกร.ประจำจังหวัด และสกร.ระดับอำเภอควรแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในการสนับสนุนทรัพยากรเพิ่มเติมให้กับโครงการ และการบริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าโครงการเผชิญกับภาวะขาดแคลนงบประมาณค่าวัสดุฝึกอบรม เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวโครงการจึงควรใช้กลยุทธการระดมทรัพยากรจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมและชุมชน และแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย สอดคล้องกับทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร (Resource Dependency Theory) ของ Pfeffer and Salancik (2003) ซึ่งมองว่าองค์กรต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกเพื่อความอยู่รอด การที่ สกร.ระดับอำเภอสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อบูรณาการทรัพยากรด้านบุคลากร สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์

สกร.ประจำจังหวัดควรพัฒนาศักยภาพวิทยากรอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะทักษะด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการสอน แม้วิทยากรจะมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาอาชีพ แต่อาจขาดทักษะด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการสอนอย่างเป็นระบบ ในประเด็นนี้ Shulman (1987) อธิบายว่า ครูต้องสามารถได้ ด้วยแนวคิดเรื่อง ความรู้ด้านเนื้อหาพหุสาขานวิชาสอน (Pedagogical Content Knowledge - PCK) ซึ่งการสอนที่มีประสิทธิภาพไม่ได้อาศัยเพียงความรู้ในเนื้อหา (Content Knowledge) ที่วิทยากรมีอยู่เต็มเปี่ยม แต่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจว่าจะถ่ายทอดเนื้อหานั้นอย่างไรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจได้ง่าย (Pedagogy) การที่วิทยากรไม่สามารถอธิบายเป็นขั้นตอนได้ สะท้อนถึงการขาดทักษะ PCK อย่างชัดเจน

สกร.ระดับอำเภอควรให้การสนับสนุนผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังจบหลักสูตรได้โดยการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและที่ปรึกษา เพื่อเชื่อมโยงผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้ากับเครือข่ายภายนอก หาช่องทางตลาด การบูรณาการความรู้ด้านการตลาด เข้าไปในหลักสูตร และสร้างช่องทางการตลาดที่ยั่งยืน โครงการจำเป็นต้องสร้างระบบนิเวศทางการตลาดที่ชัดเจน และจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์จากการเป็นเพียง "ผู้จัดอบรม" ไปสู่การเป็น "ผู้ประสานงานและที่ปรึกษา" แนวคิดนี้สอดคล้องกับรายงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization, 2020) ที่เน้นว่าการฝึกอาชีพจะเกิดประสิทธิผลสูงสุดเมื่อมีการบูรณาการเข้ากับห่วงโซ่มูลค่าของตลาด ตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการจำหน่าย

ข้อเสนอแนะพบว่าวิธีการวัดผลกระทบของโครงการในระยะยาวควรเปลี่ยนจากการใช้แบบประเมินที่เป็นทางการ มาเป็นการติดตามเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาศัยการลงพื้นที่พูดคุยและสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ วิธีการนี้ช่วยให้ผู้จัดทำโครงการสามารถเข้าใจบริบทและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงในเชิงลึก ข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมได้นั้นยังไม่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การปรับปรุงหรือการตัดสินใจอย่างมีระบบ ทำให้ข้อมูลที่มีอยู่อาจถูกใช้อย่างจำกัดในขั้นตอนการวางแผนและพัฒนาโครงการ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2565)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

- 1) กรมส่งเสริมการเรียนรู้ ควรพิจารณาปรับเปลี่ยนโครงสร้างการจัดสรรงบประมาณโครงการให้มีความยืดหยุ่น โดยกำหนดค่าวัสดุและค่าตอบแทนวิทยากรตามความซับซ้อนและต้นทุนที่แท้จริงของแต่ละหลักสูตร แทนการใช้อัตราเดียว
- 2) กรมส่งเสริมการเรียนรู้ ควรส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพวิทยากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการสอน (Training of Trainers)
- 3) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัด ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างเป็นทางการกับหน่วยงานภายนอก ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานภาครัฐอื่น เพื่อบูรณาการทรัพยากร

4) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัด ควรมีการจัดอบรมแก่วิทยากรท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างทักษะการถ่ายทอดความรู้ การวางแผนการสอน และการจัดการชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากความสำเร็จในอาชีพที่มีอยู่แล้ว

5) ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ควรปรับปรุงกระบวนการวางแผนหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น และทันต่อสถานการณ์มากขึ้น โดยปรับเปลี่ยนการสำรวจความต้องการของชุมชนจากรายปีเป็นรายภาคเรียน

6) ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ควรจัดระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการนำความรู้ไปใช้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างแท้จริง และที่สำคัญคือต้องนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการติดตาม มาใช้วิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่อง

7) ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ควรขยายกลุ่มเป้าหมายของโครงการ โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยทำงาน โดยอาจพิจารณาจัดอบรมในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ และใช้เรื่องราวความสำเร็จของผู้เข้ารับการฝึกอบรมรุ่นก่อน ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ได้จริงเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างแรงจูงใจ

8) ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ควรพิจารณาบูรณาการเนื้อหาด้านการประกอบธุรกิจพื้นฐาน เข้าไปในทุกหลักสูตรอาชีพ

9) ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ควรปรับบทบาทของโครงการจากการเป็นเพียงผู้จัดฝึกอบรมไปสู่การเป็นผู้ประสานงานและที่ปรึกษา โดยให้ความสำคัญกับการสร้างช่องทางการตลาดที่ยั่งยืนให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยต่อเนื่องในระยะยาว (longitudinal research) ในด้านความยั่งยืนทางรายได้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่ายังคงมีรายได้ต่อเนื่อง การเติบโตของอาชีพและการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นจริง

2) ควรมีการวิจัยและพัฒนาแบบการสนับสนุนผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่แตกต่างกัน เช่น การวิจัยเชิงเปรียบเทียบประสิทธิผลระหว่างกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเพียงอย่างเดียว กับกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านการตลาดและการเข้าถึงแหล่งทุน

3) ควรมีการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อวิเคราะห์สถานะตลาด (market analysis) และความต้องการของผู้บริโภคในพื้นที่อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือสำหรับการวางแผนและออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างแท้จริง

4) ควรมีการวิจัยและพัฒนาแบบ "การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการตลาด" โดยเฉพาะเพื่อให้ได้แนวทางและกลไกที่ชัดเจนในการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้ากับช่องทางจำหน่ายที่ยั่งยืน

5) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อถอดบทเรียน (lesson learned) จากกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือหลักสูตรที่ประสบความสำเร็จในการต่อยอดสู่การสร้างรายได้ เพื่อระบุปัจจัยแห่งความสำเร็จ (key success factors) และสร้างเป็นต้นแบบที่ดี (best practices) สำหรับขยายผลไปยังสถานศึกษาอื่น ๆ

6) ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากการลงทุน (ROI) ของโครงการ โดยเปรียบเทียบงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทั้งในรูปของรายได้ที่เพิ่มขึ้น และมูลค่าของรายจ่ายในครัวเรือนที่ลดลง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความคุ้มค่าของโครงการ

รายการอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาต่อเนื่อง พ.ศ.2554*.

กระทรวงศึกษาธิการ.

กลุ่มส่งเสริมกิจการการศึกษาและเครือข่าย กรมส่งเสริมการเรียนรู้. (2566). รายงานผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ประจำปีงบประมาณ 2566. กลุ่มส่งเสริมกิจการการศึกษาและเครือข่าย กรมส่งเสริมการเรียนรู้.

ปราริณา อาษาขง. (2565). การประเมินโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน 1 อำเภอ 1 อาชีพ หลักสูตรทอผ้า ศูนย์

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(10), 211–222.

พระคณัฎภ พุทธิมโม, นพฤทธิ จิตรสายธาร, และ จิรายุ ทรัพย์สิน. (2563). บทบาทของเทศบาลตำบลในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนของเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 4(1), 144–156.

พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566. (2566, 19 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 140 ตอนที่ 20 ก. หน้า 60-72.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2562). *การประเมินโครงการ: แนวคิดและการประยุกต์ใช้*. เข้าใจ ออฟ เคอร์มิสท์.

_____. (2565). การประเมินโครงการวิจัย: เทคนิควิธีการและการให้ข้อเสนอแนะ.

วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., 15(1), 1–15.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2561). *แนวทางการดำเนินงานการจัดการศึกษาต่อเนื่อง* (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561). <http://www.lertchaimaster.com/doc/manualEdContinue61.pdf>

กลุ่มส่งเสริมกิจการการศึกษาและเครือข่าย สำนักงาน กศน. (2565). *แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566* [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. สำนักงาน กศน., สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

อนุรักษ์ โขดิลก, เอมรัตน์ ยิ่งพิสุทธิ, ศรีวรรณ อุดมโกชน, และ อัครพงษ์ ลิทธิวงศ์. (2565). ความต้องการและความคาดหวังของชุมชนที่อยู่โดยรอบโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช ณ พื้นที่อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*, 10(1), 141-153.

Beck, T., & Demircug-Kunt, A. (2006). Small and medium-size enterprises: Access to finance as a growth constraint. *Journal of Banking & Finance*, 30(11), 2931–2943.

<https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2005.05.009>

Donovan, J., & Poole, N. (2014). Changing asset endowments and smallholder participation in higher value markets: A Nicaraguan case study. *Food Policy*, 49, 135–144.

Florin, P., & Wandersman, A. (1990). An introduction to citizen participation, voluntary organizations, and community development: Insights for empowerment through research. *American Journal of Community Psychology*, 18(1), 41–54. <https://doi.org/10.1007/BF00922688>

International Labour Organization. (2020). *Linking skills development to market needs: A practical guide for VET institutions*. ILO Publications.

Kirkpatrick, D. L., & Kirkpatrick, J. D. (2016). *Kirkpatrick's four levels of training evaluation*. ATD Press.

Knowles, M. S., Holton III, E. F., & Swanson, R. A. (2020). *The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development*. Routledge.

McKenzie, D., & Woodruff, C. (2014). What are we learning from business training and entrepreneurship evaluations in developing countries? *The World Bank Research Observer*, 29(1), 48–82.

<https://doi.org/10.1093/wbro/lkt007>

Pfeffer, J., & Salancik, G. (2003). *The external control of organizations: A resource dependency perspective*. Stanford University Press.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.

Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review*, 57(1), 1–22.

World Health Organization. (2015). *World report on ageing and health*.

<https://www.who.int/publications/i/item/9789241565042>